

Видавнича група «Наукові перспективи»

**Громадська наукова організація «Всеукраїнська Асамблея докторів
наук із державного управління»**

Громадська організація «Асоціація науковців України»

«Наука і техніка сьогодні»

*(Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка»,
Серія «Техніка», Серія «Фізико-математичні науки»)*

Випуск № 3(3) 2022

Київ – 2022

Publishing Group «Scientific Perspectives»

**Public Scientific Organization «Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences
in Public Administration»**

Public organization «Association of Scientists of Ukraine»

"Science and technology today"

***("Pedagogy" series, "Law" series, "Economics" series,
"Technology" series, "Physical and mathematical sciences" series)***

Issue № 3(3) 2022

Kiev – 2022

ЗМІСТ

СЕРІЯ «Право»

Баклан О.В. <i>ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ (РОЗДУМИ ДОСЛІДНИКА- АДМІНІСТРАТИВИСТА)</i>	9
Васильєв С.В., Маляр С.А. <i>ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПРОВАДЖЕННЯ РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ</i>	22
Гуйван П.Д. <i>ПРИПИНЕННЯ ЗУСТРІЧНИЙ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ. ТЕМПОРАЛЬНІ АСПЕКТИ</i>	31
Куртакова А.О. <i>СУДОВА ПРАКТИКА УКРАЇНИ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ</i>	45
Невара Л.М., Боженко А.В. <i>МІЖНАРОДНО-ПРАВОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ООН У ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ЗАГРОЗАМ І ВИКЛИКАМ</i>	55
Юхимюк О.М., Кравчук М.А., Гламазда П.В. <i>РЕАЛІЗАЦІЯ СУДДЕЮ ПРАВА НА СВОБОДУ ВИРАЖЕННЯ ПОГЛЯДІВ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ НАУКОВОЇ, ВИКЛАДАЦЬКОЇ ЧИ ТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ</i>	66

СЕРІЯ «Комп'ютерні науки»

Косіюк М.М., Кравчук В.С. <i>МАШИНА ОБ'ЄМНОЇ ДІЇ</i>	76
Новаковська І.О., Іщенко Н.Ф., Стецюк М.П. <i>ІНСТИТУЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ АВІАЦІЙНОГО ТРАНСПОРТУ</i>	91
Поліський Ю.Д. <i>ПРО ОДИН ПІДХІД ДО СТРУКТУРНОГО АНАЛІЗУ СХЕМИ АЛГОРИТМУ</i>	104

Серія «Право»

УДК 342.922 : 346.2 (477)

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-3\(3\)-9-21](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2022-3(3)-9-21)

Баклан Олег Володимирович доктор юридичних наук, професор, професор кафедри публічного та приватного права факультету права та міжнародних відносин, Київський університет імені Бориса Грінченка, вул. Героїв Дніпра, 42 “Б”, м. Київ, 04214, тел.: (067) 230-59-97, <https://orcid.org/0000-0002-1878-1349>

ПРО АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ (РОЗДУМИ ДОСЛІДНИКА- АДМІНІСТРАТИВИСТА)

Анотація. Утвердження демократичної, соціальної, незалежної, правової держави, визнання особи найвищою соціальною цінністю, реформування організаційної структури та функціонального призначення органів публічної адміністрації, запровадження моделі партнерських відносин між особою, суспільством і державою за умови оптимізації владного регулювання майже усіх сфер суспільного життя, у світлі сучасних державо- та правотворчих процесів в Україні мають бути спрямовані на практичну реалізацію положень Конституції, конституційних, органічних та інших Законів України.

Ефективне вирішення цих питань стосується майже всіх напрямів здійснення адміністративної реформи в Україні, а саме: створення нової правової бази, що регламентуватиме державне управління; формування нових інститутів, організаційних структур та інструментів здійснення державного управління тощо. З набуттям незалежності вирішення зазначених питань стає метою реалізації багатьох державних програм, змістом яких є реформування національного підприємництва та економіки в цілому.

На жаль, нині ступінь та якість упровадження цих та інших державних програм щодо оптимізації суспільних відносин у сфері підприємництва не дає бажаних результатів, дослідження ефективного упорядкування таких адміністративно-правових відносин також не посіли бажаного місця у працях вчених-адміністративістів. За різними міжнародними оцінками по легкості ведення бізнесу Україна знаходиться на початку другої сотні країн світу, індекс інвестиційної привабливості нашої країни за п'ятибальною системою коливається у межах 2,4 – 2,6 балів, за індексом економічної свободи Україна традиційно залишається також у групі країн-аутсайдерів. Нині можна

стверджувати, що стан правового регулювання підприємництва не задовольняє підприємців, споживачів і саму владу. Україна залишається непривабливою для бізнесу, залучення та захисту інвестицій, країною із низьким рівнем відкритості та прозорості регулювання внутрішнього ринку тощо. Подолання такого становища є найактуальнішим завданням як для науковців так і для державних діячів.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, державне управління, адміністративний примус, сфера підприємництва, господарська діяльність.

Baklan Oleg Vladimirovych Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Public and Private Law at the Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv University, Heroes of the Dnieper St., 42 B, Kyiv, 04214, tel.: (067) 230-59-97, <https://orcid.org/0000-0002-1878-1349>

ABOUT ADMINISTRATIVE AND LEGAL ASPECT OF ENTERPRISE REGULATION IN UKRAINE (REFLECTIONS OF THE RESEARCHER-ADMINISTRATIVE RESEARCHER)

Abstract. Establishing a democratic, social, independent, legal state, recognizing the individual as the highest social value, reforming the organizational structure and functional purpose of public administration, introducing a model of partnership between the individual, society and the state while optimizing power regulation state and law-making processes in Ukraine should be aimed at the practical implementation of the provisions of the Constitution, constitutional, organic and other laws of Ukraine.

An effective solution to these issues concerns almost all areas of administrative reform in Ukraine, namely: the creation of a new legal framework governing public administration; formation of new institutions, organizational structures and tools for public administration, etc. With the acquisition of independence, the solution of these issues becomes the goal of many government programs, the content of which is to reform national entrepreneurship and the economy as a whole.

Unfortunately, currently the degree and quality of implementation of these and other state programs to optimize public relations in the field of entrepreneurship does not give the desired results, studies of effective regulation of such administrative and legal relations also did not occupy the desired place in the works of administrative scientists. According to various international estimates on the ease of doing business, Ukraine is in the top 100 countries in the world, the index of investment attractiveness of our country on a five-point scale ranges from 2.4 to 2.6 points, the index of economic freedom Ukraine traditionally remains in the group - outsiders. It can now be argued that the state of legal regulation of entrepreneurship does not

satisfy entrepreneurs, consumers and the government itself. Ukraine remains unattractive for business, attracting and protecting investments, a country with a low level of openness and transparency of internal market regulation, and so on. Overcoming this situation is the most urgent task for both scientists and statesmen.

Keywords: administrative and legal regulation, public administration, administrative coercion, sphere of entrepreneurship, economic activity.

Постановка проблеми. У сучасних соціально-економічних умовах для України гостро постає питання пошуку шляхів подальшого розвитку конкурентоспроможного у світових масштабах підприємництва. Еволюційний світовий досвід яскраво підказує, що прогрес будь-якої галузі господарської діяльності можливий лише за рахунок забезпечення умов удосконалення форм та методів правового регулювання, переходу запровадження інноваційних моделей розвитку тощо. Найголовніший та найоб'ємніший сегмент такого реформування належить адміністративно-правовому регулюванню, що логічно обумовлюється низкою чинників. Органи публічного управління безпосередньо впливають на трансформацію суспільних відносин у сфері підприємництва: видаючи в межах власної компетенції численні нормативні акти, укладаючи адміністративно-правові договори з суб'єктами підприємництва, здійснюючи організаційно-управлінські заходи та ін. Одночасно дослідження проблем адміністративно-правового регулювання підприємництва є одним із провідних завдань та напрямів комплексного дослідження державного управління підприємництвом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичним підґрунтям дослідження в якому започатковано розв'язання зазначеної проблематики стали наукові праці вітчизняних та зарубіжних адміністративістів: В.Б. Авер'янова, К.С. Бельського, С.В. Ківалова, Т.О. Коломоєць, О.П. Рябченко, Н.О. Саніахметової та ін.; вчених інших галузей права: С.С. Алексєєва, А.В. Венедиктова, О.Х. Юлдашева та ін.; філософів: Ф. Вольтера, Г.В.Ф. Гегеля, М. Кастельса та ін.; управлінців: Г.В. Атаманчука, Ф. Тейлора, А. Файоля, Р. Фалмера та ін.; істориків: В.М. Литвина, В.А. Смолія, В.С. Степанкова та ін.; економістів: Л. Бальцеровича, Н.Х. Бунге, З.С. Варналія, Д. Кейнса, М.І. Туган-Барановського та багатьох ін.

Мета статті. Враховуючи, що окреслені питання адміністративно-правового регулювання у сфері підприємництва поки що не систематизовані належним чином і не розроблені в повному обсязі, у даній роботі зроблена спроба, відштовхуючись від наявних проблем державного, насамперед адміністративно-правового, регулювання у сфері підприємництва, узагальнити та запропонувати певні висновки та твердження, які ґрунтуються на багаторічних авторських дослідженнях.

Виклад основного матеріалу. На початку як загальну гіпотезу варто зазначити, що адміністративно-правове регулювання підприємництва може бути ефективним та провідним засобом в системі державного регулювання підприємництва щодо побудови держави з соціально-орієнтованою економікою за умови наявності одночасно двох чинників:

- по-перше, на відміну від норм права принципи адміністративно-правового регулювання підприємництва повинні здійснювати не лише звичайне регулятивне упорядкування суспільних відносин у сфері підприємництва, але й фундаментальну, стратегічну, перспективну, програмну оптимізацію цих відносин. Тобто принципи адміністративно-правового регулювання підприємництва порівняно з нормами права завжди повинні мати більш потужний упорядкований системоутворюючий вплив на суспільні відносини в цій сфері;

- по-друге, удосконалення адміністративно-правових форм та засобів регулювання підприємництва лише тоді має практично-значущий сенс для людини, громадян, суспільства, держави, коли на чолі переліку гарантій, що покладені в основу режиму демократичної законності в будь-якій сфері суспільного життя, в сфері підприємництва тощо, завжди присутня адекватна політична, заснована на верховенстві права, воля керівників відповідних органів державного управління, яка і є основною обов'язковою гарантією режиму законності й дисципліни в сфері підприємництва.

У першій частині даної статті вважаємо, що логічно, насамперед, відмітити, теоретичні власні напрацювання в якості авторських визначень, положень та висновків. А саме це стосується наступних тверджень.

Сфера підприємництва є матеріальною основою (підґрунтям) економіки, яку можна розглядати як поліструктурний зв'язок між державою та суб'єктами підприємництва, який ґрунтується на застосуванні з боку держави різноманітних за своєю правовою і економічною природою форм та методах впливу на ініціативну діяльність суб'єктів господарювання у різноманітних галузях суспільного виробництва для досягнення економічних і соціальних результатів та передбачає зворотній вплив з боку суб'єктів підприємництва на органи публічного управління в цій сфері.

Адміністративно-правове регулювання підприємництва можна визначити, як специфічну комплексну, засновану на чинному законодавстві, діяльність по оптимізації та упорядкуванню правовідносин у сфері підприємництва, і як сукупність форм та методів адміністративно-правового впливу на поведінку суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, що спрямовані на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність та здійснюються для досягнення економічних і соціальних результатів (як правило, з метою одержання прибутку).

Межі, мета, тривалість та види форм і засобів цього різновиду правового впливу компетентних регуляторних органів публічної адміністрації на суспільні відносини у сфері підприємництва, у першу чергу, повинні залежати від складності структури галузі застосування та обґрунтованої необхідності застосування саме форм та методів адміністративно-правового регулювання, а не будь-якого іншого правового впливу.

На сучасному етапі першими зі спеціальних функцій державного регулювання підприємництва слід називати ті, які містяться у самому визначенні «підприємництва» (яке дає законодавець), а саме: досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку як мети цієї діяльності.

Як адміністративно-правові функції розвитку підприємництва доречно виокремити функцію створення організаційно-правових передумов, необхідних для здійснення ефективного підприємництва, та функцію забезпечення рівності всіх суб'єктів підприємництва, тобто рівного забезпечення на всій території держави прав і свобод кожної людини і громадянина, що стосуються підприємництва, незалежно від будь-яких факторів: майнового стану; родинних зв'язків; політичної приналежності та ін.

Функції адміністративно-правового регулювання підприємництва слід розглядати як фундаментальні, стратегічні, перспективні, програмні або першочергові (в залежності від конкретної мети) напрями впливу регулюючих (керуючих) суб'єктів на суспільні відносини у сфері підприємництва, які обумовлюються правовим змістом принципів адміністративно-правового регулювання підприємства (як основними системоутворючими елементами правового регулювання підприємства).

Щодо певного упорядкування принципів адміністративно-правового регулювання в сфері підприємництва доречно започаткувати функціональну класифікацію основних засад регулювання правовідносин у цій сфері суспільного життя, яка б передбачала поділ принципів адміністративно-правового регулювання на загальні (фундаментальні), які в першу чергу визначають основні фундаментальні положення механізму адміністративно-правового регулювання в сфері підприємства, та безпосередні, саме на підставі яких, та за допомогою норм адміністративного права (інших юридичних норм тощо), відбувається регуляція суспільних відносин у сфері підприємства.

При цьому до фундаментальних (загальних) принципів адміністративно-правового регулювання в сфері підприємства слід віднести такі принципи, як: заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування у господарські відносини; поєднання ринкового саморегулювання економічних відносин суб'єктів господарювання та державного (та адміністративно-правового) регулювання макроекономічних процесів; політико-правові (суспільно-правові) – демократизм, законність, об'єктивність, гласність та

ін. До безпосередніх принципів адміністративно-правового регулювання в сфері підприємництва можна віднести: обов'язкову реєстрацію підприємницької діяльності, реєстрацію інвестицій, реєстрацію СЕЗ, обов'язкову сплату податків, надання (або скасування) податкових та митних пільг, функціональний та галузевий, територіальний принципи та ін.

Досліджуючи проблеми, пов'язані з принципами адміністративно-правового регулювання підприємництва, доречно стверджувати, що ні існування, ні функціонування, ні навіть декларування принципів адміністративно-правового регулювання підприємництва не можна розглядати автономно, відірвано від норм права, від правозастосовної діяльності в цілому, адміністративно-правозастосовної діяльності в сфері підприємництва зокрема. Відповідно – суспільно корисним та доречним була б нормативно закріплена вимога щодо адміністративної правосуб'єктності органів публічного управління, яка б визначала, що компетенція органів публічного управління в сфері підприємництва не повинна суперечити принципам правового регулювання в цій сфері. Інакше кажучи, принципи адміністративно-правового регулювання в сфері підприємництва необхідно розглядати як основну інтегруючу системотворчу ланку в механізмі адміністративно-правового впливу на суспільні відносини в цій сфері.

Взаємозв'язки між суб'єктами та об'єктами адміністративно-правових відносин є одним з основних елементів цих відносин, який являє собою комплекс дій (утримання від певних дій) компетентних органів публічного управління, завдяки яким здійснюється регулюючий вплив на правове становище об'єктів правового регулювання, а також зворотний вплив об'єктів правового регулювання на регулюючі (керуючі) суб'єкти, який має на меті задоволення законних інтересів керованих об'єктів. Відповідно зв'язки між суб'єктами та об'єктами адміністративно-правових відносин у сфері підприємництва можна визначити як комплекс дій (утримання від певних дій) органів державної влади та органів місцевого самоврядування, наділених належною компетенцією, завдяки яким здійснюється регулюючий вплив на правове становище суб'єктів-підприємництва, а також зворотний вплив останніх на органи публічного управління в сфері підприємництва, який має на меті задоволення законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності.

Спираючись на історію вітчизняної еволюції відносин між державою та суб'єктами підприємництва, слід визнати актуальною тезу, що ефективність адміністративно-правового регулювання підприємництва не є виключно надбанням вільного розвитку ринкових приватних відносин, ефективність державного регулювання підприємництва залежить від результатів постійного співробітництва органів публічного управління та народу, суспільства, суб'єктів підприємництва. Цей висновок ще більш яскраво підтверджується аналізом закордонного досвіду адміністративно-правового регулювання

підприємництва. Тобто в Україні державне регулювання (управління тощо) підприємництва на різних історичних етапах було б суттєво ефективнішим, якщо б базувалось на засадах економічної доцільності та наукової обґрунтованості. Тому вбачається доцільним запропонувати такі функціонально-структурні принципи господарської діяльності: принцип економічної доцільності та принцип наукової обґрунтованості.

У сфері підприємництва для досягнення законності та іншої поставленої мети при виданні підзаконних нормативно-правових актів діяльність компетентних органів публічного управління повинна ґрунтуватися на принципі чесності так само, як і принцип чесності повинен бути основою цеглиною у фундаменті, на якому повинна ґрунтуватися будь-яка діяльність державних службовців, службовців місцевого самоврядування, особливо керівників.

Нині логічним слід визнати принцип альтернативи в оплаті реєстраційних послуг, який відповідає положенням Концепції адміністративної реформи в Україні та є певною мірою взаємопов'язаним з принципом справедливості в державному управлінні.

Проведені авторські дослідження дають підстави зробити висновок: словосполучення «право оперативного управління» є чужорідним, невласливим юридичним словосполученням для господарського права, тому що воно функціонально набагато більше пов'язане з адміністративно-правовими методами регулювання діяльності суб'єктів господарювання і є одним із юридичних «рудиментів» радянської правової системи. Використання адміністративно-правової лексики в основному системоутворюючому кодифікованому нормативно-правовому акті, яким є Господарський кодекс України, не є правильним, вносить плутанину в розуміння правового змісту юридичних норм та тягне за собою подальшу не зовсім правильну та коректну юридичну нормотворчість. Тому словосполучення «право оперативного управління», яке нині не зовсім влучно відображає сутність взаємостосунків суб'єктів господарювання з іншими учасниками правовідносин у сфері підприємництва, за логікою застосування законодавця, в нормативно-правових актах повинно логічно бути замінене на словосполучення «право оперативного господарського управління».

Стосовно такого різновиду регуляторної діяльності як державний контроль у сфері підприємництва відмітимо, що це органічний самостійний (чи зовнішньо спричинений) особливий різновид управлінської діяльності (що може мати як галузевий, так і міжгалузевий характер) державних органів (переважно органів виконавчої влади), спрямований на приведення до належного правового стану підконтрольних об'єктів (переважно суб'єктів підприємництва), що здійснюються в особливій сфері суспільного життя, яка складає матеріальну основу економіки, – в сфері підприємництва, для

досягнення найбільш ефективним способом мети контролю шляхом застосування різноманітних форм та методів неоднорідної правової належності.

У сфері підприємництва можна розрізнити поточну (сьогоденну, що визначається на рік, квартал, місяць, менший конкретний проміжок часу) мету контролю та перспективну. Сутністю поточної є з'ясування фактичного стану підконтрольного об'єкта внаслідок конкретної перевірки, аналізу, спостереження, дослідження або іншої передбаченої (дозволеної) законодавством контрольної процедури (дії) та відповідно приведення (або вимоги щодо приведення) стану конкретного підконтрольного об'єкта до визначеного законодавством правового становища. Сутністю перспективної мети контролю є перевірка та аналіз виконання поставлених завдань довгострокових державних програм, планів, концепцій, що стосуються сфери підприємництва чи окремих суб'єктів господарювання. При цьому як особливість слід зазначити, що в якості підконтрольного (піднаглядового) об'єкта в сфері підприємництва можуть виступати як суб'єкти підприємництва, так і інші учасники правовідносин у цій сфері. В даній роботі визначені стадії, риси та особливості, що притаманні контрольній діяльності в сфері підприємництва, які відрізняють її від інших споріднених видів контрольно-наглядової діяльності, що здійснюються уповноваженими органами держави.

Досліджуючи проблематику застосування адміністративного примусу в сфері підприємництва як одного з інструментів мінімізації корупції, враховуючи, в першу чергу, проникнення корупції майже у всі сфери суспільного життя (в сферу підприємництва зокрема), слід визнати допоміжний характер адміністративного примусу, віддавши пріоритетне перше місце застосуванню кримінально-правових засобів.

Варто підтримати думки тих вчених, які вважають, що адміністративний примус у митному, фінансовому, податковому, земельному, екологічному та інформаційному праві є складовою адміністративного примусу в публічному праві України [1]. Проведене дослідження дозволяє стверджувати, що вищезазначений перелік галузей права варто доповнити галуззю господарського права тощо.

У другій частині статті також за підсумками авторських досліджень можна висловити пропозиції і рекомендації щодо шляхів, форм і способів удосконалення законодавчих та інших нормативних актів, які регламентують адміністративно-правове регулювання в сфері підприємництва, а також підвищення його ефективності.

А саме це стосується наступних пропозицій та рекомендацій.

Статтю 3 «Основні принципи державної служби» Закону України «Про державну службу» слід змінити, доповнивши перший принцип державної служби положенням про служіння державних службовців державі Україна, тобто викласти ст. 3 в наступній редакції: «Державна служба ґрунтується на

таких основних принципах: служіння народу та державі Україна», і далі за текстом.

За аналогією із законодавством інших країн доцільно вважати запозичення до вітчизняного законодавства адміністративно-правової норми, яка б передбачала таке стягнення як «дискваліфікація» для суб'єктів корупційних правопорушень, які уповноважені на здійснення державно-владних повноважень.

Одним із головних завдань громадськості щодо основних напрямів громадського контролю в сфері підприємництва є налагодження співпраці з органами державного управління в цій сфері. Аналогічно до головних завдань органів публічного управління, що регулюють суспільні відносини в інформаційній сфері, безумовно, повинно належати встановлення та підтримання контактів з громадянами та їх об'єднаннями. Щодо цього відповідні корегування доречно зробити щодо нормативно-правових актів, які визначають правосуб'єктність зазначених органів, а також відповідних інших органів виконавчої влади, – призначенням яких є зв'язки з громадськістю. Мається на увазі Положення про Департамент документального забезпечення, взаємодії з органами законодавчої та виконавчої влади і громадськістю Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Положення про Департамент інформатизації згаданого міністерства.

Деякі норми Закону України «Про Антимонопольний комітет України», а саме – ст. 13 пп. 5, 7 демонструють зайву нормотворчу діяльність та повинні бути просто виключені як непотрібні. В той же час доповнення Закону України «Про здійснення державних закупівель» нормами, що визначають процедуру оскарження рішень щодо здійснення державних закупівель, ніяк не буде зайвим.

З метою забезпечення однакового розуміння процедури «державна реєстрація» і «реєстрація» законодавцю варто було б перейти до використання терміна «державна реєстрація», зробивши відповідні зміни до чинного законодавства.

В час інновацій, стрімких змін технологій, появи нових видів господарської діяльності законодавчий перелік дозволів, ліцензій та інших документів дозвільного характеру не повинен бути вичерпаним.

На жаль, законодавством чітко не передбачений адміністративний порядок оскарження дій органів, які реєструють суб'єкти господарювання, що дозволило б більш оперативно захистити права цих суб'єктів. У зв'язку із цим необхідно визначити в законодавстві, що регулює питання державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, як судовий, так і адміністративний порядок оскарження. Практично зробити це можливо відповідним доповненням ст. 58 Господарського кодексу України.

Доречним вбачається запровадження адміністративної відповідальності посадових осіб органів виконавчої влади за порушення законодавства про державну

реєстрацію у вигляді бланкетної норми «Порушення законодавства про державну реєстрацію правових актів» у Главі 15 КУпАП «Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління» наступного змісту: «порушення законодавства про державну реєстрацію правових актів - тягне за собою накладання штрафу на посадових осіб від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян».

Проведені дослідження дають підставу говорити про доцільність коригування окремих назв глав КУпАП – мається на увазі невпорядковане застосування в назвах глав КУпАП слів «галузь» та «сфера». Можливо в даному випадку доцільним є запозичення російського досвіду щодо структурної побудови кодексу про адміністративні правопорушення, що передбачає окрему главу, де були б зведені склади адміністративних правопорушень у сфері підприємництва.

Нині кримінальна відповідальність органів, які реєструють суб'єкти господарювання, і їх посадових осіб взагалі відсутня, що потребує удосконалення шляхом встановлення кримінальної відповідальності посадових осіб органів, що реєструють суб'єкти господарювання, зі встановленням кримінального покарання, наприклад, у вигляді штрафу.

Зміст положень ст. 24 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» не відповідає змісту основоположних засад Закону України «Про звернення громадян» та духу Концепції адміністративної реформи, а саме: за подання скарги (заперечення) сплачується збір; заявника примушують скаржитися практично в той орган, який приймає рішення по справі (причому право оскарження взагалі майже втрачається на підставі норми, передбаченої п. 3 ст. 24 згаданого Закону), очевидно, що ця адміністративно-правова норма потребує корегування.

Визначення принципу «зменшення рівня державного регулювання господарської діяльності», що міститься у ст. 3 Закону України «Про дозвільну систему в сфері господарської діяльності» та положеннях Закону України «Про засади державної регуляторної політики в сфері господарської діяльності», є явно невдалим. Пропонується у цьому визначенні слово «зменшення» замінити на слово «оптимізація» або слід вжити визначення «обґрунтований рівень». Це підтверджує і відомий закордонний досвід адміністративно-правового регулювання підприємництва.

Формальне визначення поняття державної підтримки підприємництва може бути предметом наукової дискусії, але в практичній площині корисніше змінити прикінцеве положення ст. 47 «Загальні гарантії прав підприємців» Господарського кодексу, – додавши до п.6 речення наступного змісту: «Держава зобов'язується не втручатись у господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності, а також в адміністративні та інші відносини управління за участі суб'єктів господарювання, за винятком випадків, що прямо передбачені законодавством

України». А також до п. 1. ст. 48 «Державна підтримка підприємництва» Господарського кодексу після слів «З метою створення сприятливих організаційних та економічних» додати слова «та інших» умов (далі за текстом). Останнє доповнення підкреслить, що на теперішній час, державна підтримка підприємництва може містити також інформаційні, методичні, екологічні, фінансові та інші умови для розвитку підприємництва.

На законодавчому рівні практично корисним було б прийняття адміністративно-правових норм, які б, наприклад, передбачали заборону внесення змін до системи та порядку оподаткування протягом одного року та попередження заздалегідь про подібні зміни не пізніше як за квартал до їх введення з відповідними ретельними роз'ясненнями компетентних державних органів. Також підтримується пропозиції щодо обмеження кількості перевірок суб'єктів підприємництва, але визначення кількості перевірок у різних сферах підприємницької діяльності і для різних суб'єктів господарювання повинно бути різним, що можна зробити, прийнявши відповідну норму (норми) в Главі 2 Господарського кодексу «Основні напрями та форми участі держави і місцевого самоврядування у сфері господарювання». В цьому сенсі з позиції впливу теорії на практику логічним було б доповнення статті 6 Господарського кодексу «Загальні принципи господарювання» принципом наступного змісту: «не протиставлення законності та економічної доцільності».

Щодо детінізації підприємництва та економіки в цілому першим кроком з боку держави повинно стати визнання неспроможності самотужки вивести підприємництво з тіні. Практично зробити це можна шляхом прийняття Закону «Про проведення податкової амністії», з обов'язковим зазначенням у цьому Законі: строків проведення амністії, державних гарантій, взаємних зобов'язань держави та суб'єктів підприємництва. Одним із основних засобів подолання тінізації підприємництва є бюджетна прозорість, – тобто максимально можлива визначеність надходжень і видатків бюджетів усіх рівнів. Після прийняття Закону «Про проведення податкової амністії» видається можливим прийняття «Державної програми протидії тінізації підприємництва», при цьому, адміністративно-правове регулювання правовідносин у сфері підприємництва повинно носити допоміжний характер (першочергове значення тут слід приділити кримінально-правовій протидії тінізації підприємництва).

Обов'язковою умовою виведення підприємництва (економіки тощо) з тіні слід визнати проведення одночасних послідовних економічних реформ, зокрема послаблення фіскального тиску на функціонування легально працюючих підприємств. Тобто в даному випадку повинен спрацьовувати принцип «поєднання законності та доцільності» як у діяльності законодавчої влади, так і в діяльності суб'єктів адміністрування податків.

Доречним є запозичення до вітчизняного законодавства закордонного досвіду стосовно запровадження прогресивного податку на надприбутки підприємств, які

отримуються внаслідок об'єктивних помилок, наприклад, при проведенні приватизації. Також варто підтримати думки про запровадження прогресивного податку на деякі інші об'єкти оподаткування. Визнається корисною і точка зору про використання організаційно-правового досвіду Великої Британії щодо реформування вугільної галузі України.

У напрямку побудови соціально-орієнтованої економіки в Податковому кодексі в якості стимулюючої адміністративно-правової норми варто було б передбачити норму щодо зниження (нехай і незначне) оподаткування прибутку підприємств, які стабільно працюють в Україні. Ця податкова соціальна пільга повинна застосовуватись у залежності від комплексного показника, який може охоплювати різні соціально-економічні фактори.

За аналогією із закордонним податковим законодавством у вітчизняній системі оподаткування доцільно дотримуватись наступних принципів, а саме: встановлення податкових пільг та форм є прерогативою винятково законодавства; категорична заборона надання індивідуальних податкових пільг тощо.

В контексті лібералізації впливу держави на суспільні відносини у сфері підприємництва та побудови соціально-орієнтованої економіки слід спростувати деякі зовнішньо привабливі пропозиції [2], щодо поступового наближення структур та рівня ставок акцизних зборів на підакцизну продукцію до встановлених, наприклад, в ЄС. В Україні подібна пропозиція стане на часі принаймні за умови помітного зростання добробуту населення.

Що ж до практичних рекомендацій стосовно визначення дійсно пріоритетних галузей економіки (видів підприємництва та об'єктів інвестування), які мають відповідати стратегічним національним інтересам держави та як локомотив витягнути решту вітчизняних галузей економіки (видів підприємництва) на якісно-новий рівень функціонування, пропонуються зміни та доповнення до ст. 1 Закону України «Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон» та ст. 7, ч. 2 ст. 12, ст. 20 Закону України «Про режим іноземного інвестування», пропонується також конкретні доповнення зазначеного закону нормами, які б визначали: захист підприємств із вітчизняними інвестиціями від примусових вилучень, незаконних дій державних органів та їх посадових осіб; компенсації і відшкодування збитків як підприємствам з вітчизняними інвестиціями, так і іноземним інвесторам; гарантії в разі припинення інвестиційної діяльності; мінімізацію випадків ухилення від оподаткування, шахрайства тощо. Підтримується думка про необхідність розроблення стратегії притягнення прямих вітчизняних та іноземних інвестицій в Україну із застосуванням позитивного світового досвіду для збалансування інвестиційної діяльності.

Висновки. Отже, дивлячись на проаналізовані та запропоновані приклади державного втручання (насамперед, адміністративно-правового регулювання) в

сферу підприємництва спостерігаються певні характерні риси. Найвизначнішою з них є спрямування на ефективність функціонування економіки (зокрема і підприємництва тощо) і ринкових сил, коли ступінь і форма державного впливу будуть, в основному, продиктовані тим, що найкращим чином сприяє конкуренції на ринку. В ринкових економіках, де діють ринкові механізми і втручання держави повинно бути мінімальним, є необхідність у застосуванні засобів державного впливу при невдачах ринку або його недосконалостях, зокрема, існування монополій, слабкість малих підприємств, існування структурно слабких галузей тощо, що зумовлюють і вимагають державної допомоги і певною мірою адміністративно-правового втручання. Держави з ринковою економікою застосовують різноманітні заходи для надання допомоги окремим галузям економіки, регулювання поведінки підприємців, а інколи й участі в бізнесі. Типове державне втручання в економіку здійснювалося в формі регулювання шляхом діяльності державних органів [3].

Таким чином правильним здається узагальнюючий висновок, що державне регулювання виправдане там, де система вільного ринку нездатна функціонувати ефективно. Відповідно застосування правового регулювання **як різновиду державного регулювання** залежить від конкретної галузі (напрямку) регулювання, а також є виправданим у випадках, коли ступінь і форма правового впливу в економіці (**підприємництві тощо**) обґрунтовується тим, що саме цей вплив найкращим чином сприяє конкуренції на ринку.

Література:

1. Коломоєць Т.О. Адміністративний примус у публічному праві України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня докт. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес, фінансове право, інформаційне право» / Т.О. Коломоєць. – Харків : НУВС, 2003. – 35 с.
2. Ященко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / К.В. Ященко. – Київ : КГУ, 2005. – 23 с.
3. Баклан О.В. Державна присутність у господарсько-правових відносинах. Монографія. / О.В. Баклан. – Київ: “Видавництво Людмила”, 2020. – 208 с.

References:

1. Kolomoets, T.O. (2003). *Administratyvnyi prymus u publichnomu pravi Ukrainy* [Administrative coercion in the public law of Ukraine]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kharkiv: NUIA [in Ukrainian].
2. Yashchenko, K.V. (2005). *Garmonizatsia podatkovogo zakonodavstva Ukrainy z zakonodavstvom Yevropeisrych Spivtovarystv pro nepriame opodatruvannia* [Harmonization of the tax legislation of Ukraine with the legislation of the European Communities on indirect taxation]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv: KSU [in Ukrainian].
3. Baklan, O.V. (2020). *Derzhavna prisutnist u gospodarsko-pravovykh vidnosynakh* [State presence in economic and legal relations]. Kyiv: Ludmila [in Ukrainian].